

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA

VOL. XV/XVI, 14

SECTIO H

1981/82

Międzywydziałowy Instytut Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa
Akademii Rolniczej w Lublinie

Zenon KOT, Krystyna OLESZEK

**Wielkość stad, obsady bydła i krów oraz skupu mleka w zależności
od powierzchni gospodarstwa indywidualnego**

**Зависимость между размером стад, поголовьем крупного рогатого скота и коров
и закупкой молока и площадью единоличных крестьянских хозяйств**

**The Size of Herds, Stocks of Cows and Cattle, and Milk Purchase in Relation
to the Area of a Private Farm**

WSTĘP

Chów bydła, w tym szczególnie mlecznego, jest ściśle związany z gospodarstwem rolniczym, z jednej strony możliwością przetworzenia przez bydło produktów roślinnych nie nadających się do bezpośredniego spożycia przez człowieka, na wartościowe produkty żywnościowe, a z drugiej dostarczeniem produkcji roślinnej cennych nawozów organicznych.

Wielkość stad, obsada bydła i krów oraz skup mleka uwarunkowane są czynnikami zewnętrznymi, niezależnymi od decyzji gospodarującego i wewnętrznymi, do których należą m. in.: zasoby siły roboczej, wielkość gospodarstwa, struktura użytków rolnych, jakość gleb, wyposażenie w maszyny i narzędzia rolnicze oraz budynki inwentarskie, a także kwalifikacje rolników.

Badaniem wpływu zasobów siły roboczej na obsadę bydła i krów zajmowali się m. in. J. Heller i W. Maciejko¹ oraz Z. Kot i J. Jachimkow-

¹ W. Heller, Maciejko: *Kształtowanie się pogłówna bydła i trzody chlewnej w wybranych gminach wzorcowych Pomorza i Kujaw*, „Nowe Rolnictwo”, 1975, nr 21.

ski.² Ponadto Z. Kot i J. Jachimkowski przeprowadzili badania dotyczące wpływu wielkości gospodarstwa i struktury użytków rolnych na wielkość obsady bydła i krów na przykładzie woj. lubelskiego³ i woj. kieleckiego.⁴

W niniejszej pracy podjęto próbę wykazania zależności i związków między wielkością stad, obsadą bydła i krów oraz skupem mleka a powierzchnią gospodarstwa indywidualnego w 4 gminach: Tarnogród (woj. zamojskie), Ludwin i Puchaczów (woj. lubelskie) oraz Wyszaków (woj. ostrołęckie) za rok gospodarczy 1975/1976.

METODYKA BADAŃ

Materiał badawczy stanowią dane dotyczące 2177 gospodarstw indywidualnych, z tego: w gminie Tarnogród 714 gospodarstw z 6 wsi, w gminie Ludwin — 554 z 10 wsi, w gminie Puchaczów — 427 z 7 wsi i w gminie Wyszaków — 482 gospodarstwa z 5 wsi. Każde z tych gospodarstw ze względu na powierzchnię użytków rolnych zaszeregowano do jednej z 7 grup obszarowych: I do 2,5 ha, II od 2,51—5,0 ha, III — od 5,01—7,5 ha, IV od 7,51—10,0 ha, V — od 10,01—12,5 ha, VI od 12,51—15,0 i VII powyżej 15 ha. Ponadto gospodarstwa ogółem podzielono na 2 zbiorowości:

- 1) z umowami wieloletnimi na dostawę mleka,
- 2) bez umów wieloletnich na dostawę mleka.

Dla utworzonego w ten sposób szeregu rozdzielczego wykonano obliczenia dotyczące średniej wielkości stad, obsady bydła i krów na 100 ha użytków rolnych oraz skupu mleka w przeliczeniu na 1 gospodarstwo, 1 krowę i 1 ha UR w poszczególnych gminach według grup obszarowych — dla gospodarstw z umowami, bez umów wieloletnich na dostawę mleka i ogółem. Otrzymane wskaźniki zestawiono w tabelach.

OMÓWIENIE WYNIKÓW BADAŃ

Analizując wielkość użytków rolnych w badanych gospodarstwach (tab. 1) należy stwierdzić, że najwyższy udział zajmują gospodarstwa o powierzchni od 5 do 7,5 ha — 30,4% całej badanej zbiorowości, w tym

² J. Jachimkowski, Z. Kot: *Wpływ niektórych czynników na wielkość obsady i skupu mleka (na przykładzie 170 gmin)*, „Studia Kieleckie”, 1975, nr 4. Z. Kot, J. Jachimkowski: *Czynniki wpływające na wielkość obsady bydła i skupu żywca wołowego*, „Poradnik Służby Rolnej”, 1976, nr 46.

³ Kot, Jachimkowski: *op. cit.*

⁴ Z. Kot: *Wpływ niektórych czynników na wielkość obsady bydła i krów (na przykładzie woj. lubelskiego)*, maszynopis.

Tab. 1. Struktura badanych gospodarstw wg grup obszarowych (w liczbach bezwzględnych i procentach)

Structure of farms examined by farmland area groups (in absolute numbers and per cents)

Wyszczególnienie	Grupy obszarowe							
	Ilość gospodarstw	do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	2177	320	502	663	441	166	64	21
Procent	100	14,7	23,1	30,4	20,3	7,6	2,9	1,0
Gmina:								
Tarnogród	714	17	65	272	239	85	27	9
Ludwin	554	54	120	178	112	56	25	9
Puchaczów	427	44	168	137	60	12	4	2
Wyszków	482	205	149	76	30	13	8	1
w tym: z umowami wieloletnimi	307	—	66	99	78	41	16	7
	100	—	21,5	32,2	25,4	13,4	5,2	2,3
Gmina:								
Tarnogród	49	—	3	22	13	9	2	—
Ludwin	93	—	7	28	24	17	11	6
Puchaczów	107	—	34	37	27	7	1	1
Wyszków	58	—	22	12	14	8	2	—
w tym: bez umów wieloletnich	1870	320	436	564	363	125	48	14
	100	17,1	23,3	30,2	19,4	6,7	2,6	0,7
Gmina:								
Tarnogród	665	17	62	250	226	76	25	9
Ludwin	461	54	113	150	88	39	14	3
Puchaczów	320	44	134	100	33	5	3	1
Wyszków	424	205	127	64	16	5	6	1

w gminach: Tarnogród — 32,1%, Ludwin — 38,1%. Natomiast w gminie Puchaczów najwięcej gospodarstw występuje w grupie od 2,5 do 5,0 ha — 39,3%, a w gminie Wyszków do 2,5 ha — 42,5%. Świadczy to o dość znacznym rozdrobnieniu gospodarstw, co ma swoje konsekwencje w rozmiarach i poziomie produkcji zwierzęcej.

Spośród 2177 badanych gospodarstw — 307, tj. 14,1% zawarło umowy wieloletnie na dostawę mleka. W tej zbiorowości najwięcej gospodarstw — 32,2% znajduje się w grupie od 5—7,5 ha. W odniesieniu do poszczególnych gmin stosunkowo najwięcej gospodarstw z umowami znajduje się w gminie Puchaczów — 25,1%, Ludwin — 16,8% i Wyszków — 12,0%, a najmniej w gminie Tarnogród — 6,7% (tab. 1). W grupie do 2,5 ha żadne z gospodarstw nie zawarło umowy na dostawę mleka, ze względu na małą liczbę krów w tych gospodarstwach (tab. 3).

Wielkość stad

Średnia wielkość stada bydła w badanych gospodarstwach wynosiła 3,6 sztuk, w tym w gospodarstwach z umowami była wyższa o 1,2 sztuki (tab. 2). Wielkości te w poszczególnych grupach obszarowych były bardzo zróżnicowane, wykazując bardzo wyraźną tendencję wzrostową w miarę wzrostu powierzchni gospodarstwa z 1,5 szt. w I grupie (do 2,5 ha) do 6,9 szt. w VII grupie (pow. 15 ha). Podobnie kształtowała się wielkość stada krów i wynosiła średnio 2,1 szt., wzrastając w poszczególnych grupach obszarowych z 0,8 szt. do 3,3 szt. W gospodarstwach z umowami liczba krów jest wyższa średnio o 0,9 szt., natomiast w poszczególnych grupach wzrasta z 2,3 szt. w II grupie do 3,9 w VI i spada do 3,1 szt.

Tab. 2. Średnia wielkość stada bydła w przeliczeniu na 1 gospodarstwo według grup obszarowych (w szt. fizycznych)

Mean size of cattle herd calculated for 1 farm by area groups (in heads)

Wyszczególnienie	Średnio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	3,6	1,0	2,7	4,0	4,9	5,5	6,0	6,9
Gmina:								
Tarnogród	4,7	1,1	3,2	4,2	5,3	5,9	6,0	7,5
Ludwin	3,4	1,3	2,4	3,4	4,0	4,7	5,8	6,4
Puchaczów	3,6	1,3	3,1	4,1	4,9	6,0	4,6	5,3
Wyszków	2,4	0,9	2,3	4,2	5,1	6,4	7,1	8,0
w tym: z umowami wioletnimi	4,8	—	3,6	4,7	5,0	5,6	6,5	6,2
Gmina:								
Tarnogród	5,4	—	4,2	5,1	5,8	5,6	7,3	—
Ludwin	4,6	—	3,6	4,1	4,4	4,8	6,3	5,8
Puchaczów	5,1	—	4,2	5,1	5,5	6,8	6,5	8,5
Wyszków	4,0	—	2,6	3,8	4,6	6,4	7,0	—
w tym: bez umów wioletnich	3,5	1,0	2,6	3,9	4,9	5,5	5,8	7,2
Gmina:								
Tarnogród	4,7	1,1	3,2	4,1	5,3	5,9	5,9	7,5
Ludwin	3,1	1,3	2,3	3,3	3,9	4,7	5,4	7,7
Puchaczów	3,1	1,3	2,9	3,8	4,5	4,9	4,0	2,0
Wyszków	2,2	0,9	2,3	4,3	5,4	6,4	7,2	8,0

w VII grupie (tab. 3). W odniesieniu do poszczególnych gmin średnia wielkość stada bydła i krów najwyższa była w gminie Tarnogród (4,7 szt. bydła i 2,5 szt. krów), najniższa natomiast w gminie Wyszków (2,4 szt.

Tab. 3. Średnia wielkość stada krów w przeliczeniu na 1 gospodarstwo wg grup obszarowych (w szt. fizycznych)

Mean size of cow herd calculated for 1 farm by area groups (in heads)

Wyszczególnienie	Średnio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	2,1	0,8	1,7	2,3	2,7	3,0	3,2	3,3
Gmina:								
Tarnogród	2,5	0,7	1,8	2,3	2,7	3,0	3,0	3,5
Ludwin	2,1	1,0	1,6	2,2	2,6	2,8	3,3	3,3
Puchaczów	2,1	1,0	1,9	2,4	2,7	3,5	2,5	2,8
Wyszków	1,5	0,7	1,6	2,5	3,0	3,6	3,8	3,0
w tym: z umowami wieloletnimi	3,0	—	2,3	3,0	3,2	3,6	3,9	3,1
Gmina:								
Tarnogród	3,2	—	2,0	3,1	3,2	3,4	3,8	—
Ludwin	3,1	—	2,3	2,9	3,3	3,4	3,6	3,0
Puchaczów	2,9	—	2,5	2,9	3,1	3,9	4,5	4,0
Wyszków	2,9	—	2,0	3,0	3,4	4,0	5,0	—
w tym: bez umów wieloletnich	1,9	0,8	1,6	2,2	2,6	2,9	2,9	3,4
Gmina:								
Tarnogród	2,4	0,7	1,8	2,2	2,7	3,0	2,9	3,5
Ludwin	1,9	1,0	1,5	2,0	2,4	2,6	3,0	4,0
Puchaczów	1,9	1,0	1,7	2,2	2,4	2,9	1,8	1,5
Wyszków	1,3	0,7	1,5	2,5	2,6	3,0	3,3	3,0

bydła i 1,5 szt. krów). Wynika to stąd, że w gminie Tarnogród średnia powierzchnia badanych gospodarstw jest najwyższa i wynosi 7,75 ha natomiast w gminie Wyszków najniższa — 3,79 ha.

Obsada bydła i krów

W odróżnieniu od wielkości stada, obsada na 100 ha UR w miarę wzrostu powierzchni gospodarstwa maleje, co potwierdzają dane w tab. 4 i 5. I tak: średnio w badanych gospodarstwach obsada bydła wynosiła 59,2 szt., w tym 34,3 szt. krów. W gospodarstwach z umowami była ona nieco wyższa (62,2 szt. bydła, w tym 39,4 szt. krów). W poszczególnych grupach obszarowych obsada bydła maleje z 71,1 szt. w I grupie do 41,6 szt. w VII grupie, w tym w gospodarstwach z umowami z 89,5 szt. w II grupie do 36,3 szt. w VII grupie, a w gospodarstwach bez umów z 71,1 szt.

Tab. 4. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wg grup obszarowych
(w szt. fizycznych)
Cattle stock for 100 ha of arable land by area groups (in heads)

Wyszczególnienie	Srednio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	59,2	71,1	70,1	63,3	56,6	50,7	45,1	41,6
Gmina:								
Tarnogród	60,9	61,9	71,6	65,6	61,0	55,4	47,4	47,8
Ludwin	50,0	75,1	63,5	54,1	45,9	42,8	42,6	36,9
Puchaczów	67,2	78,0	80,1	67,6	58,0	51,8	33,8	32,6
Wyszków	63,1	68,8	62,7	69,5	58,4	54,1	51,1	50,2
w tym: z umowami wieloletnimi	62,2	—	89,5	73,7	58,4	50,0	48,3	36,3
Gmina:								
Tarnogród	68,0	—	86,4	79,5	66,2	53,0	57,8	—
Ludwin	50,4	—	91,9	62,9	50,5	43,9	46,7	34,0
Puchaczów	76,3	—	101,7	82,5	64,6	58,8	45,6	50,3
Wyszków	57,3	—	68,8	62,2	53,1	51,3	50,0	—
w tym: bez umów wieloletnich	58,6	71,1	67,0	61,5	56,2	51,0	44,0	44,3
Gmina:								
Tarnogród	60,4	61,9	70,8	64,4	60,7	55,7	46,6	47,8
Ludwin	49,9	75,1	61,7	52,4	44,6	42,3	39,4	42,4
Puchaczów	63,0	78,0	74,2	62,0	52,6	41,9	29,6	13,1
Wyszków	64,8	68,8	61,7	70,8	63,0	59,3	51,5	50,2

w I grupie do 44,3 szt. w VII grupie (tab. 4). Podobne tendencje występują w kształtowaniu się obsady krów (tab. 5).

Analizując wielkość powyższych wskaźników w poszczególnych gminach stwierdza się, że najwyższą obsadę bydła posiada gmina Puchaczów — 67,2 szt., najniższą Ludwin — 50,0 szt., natomiast najwyższą obsadę krów gmina Wyszków 40,5 szt., najniższą Ludwin — 31,5 szt.

Występującą tendencję obniżania się obsady bydła i krów w miarę wzrostu powierzchni gospodarstwa potwierdzają wyniki badań Z. Kota i J. Jachimkowskiego⁵ wykonane w skali makroekonomicznej.

⁵ Jachimkowski, Kot: *op. cit.*; Kot, Jachimkowski *op. cit.*

Tab. 5. Obsada krów na 100 ha użytków rolnych wg grup obszarowych
(w szt. fizycznych)

Cow stock for 100 ha of arable land by area groups (in heads)

Wyszczególnienie	Średnio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	34,3	53,6	43,9	36,8	31,0	27,9	23,9	20,2
Gmina:								
Tarnogród	32,1	41,3	40,6	36,1	31,0	28,7	23,6	22,3
Ludwin	31,5	58,5	41,5	34,0	29,6	25,6	24,3	19,1
Puchaczów	39,2	59,5	48,0	39,2	32,1	30,2	18,3	17,1
Wyszków	40,5	51,6	42,9	42,0	34,2	30,6	26,9	18,8
w tym: z umowami wieloletnimi	39,4	—	56,4	47,1	37,4	32,2	28,8	18,3
Gmina:								
Tarnogród	39,7	—	41,5	48,0	37,0	32,9	29,9	—
Ludwin	34,1	—	58,8	44,9	37,5	31,1	27,1	13,8
Puchaczów	44,2	—	60,0	47,9	36,6	34,1	31,6	23,7
Wyszków	41,7	—	52,2	48,7	39,2	32,2	35,7	—
w tym: bez umów wieloletnich	33,2	53,6	41,9	34,9	29,6	26,5	22,3	21,2
Gmina:								
Tarnogród	31,5	41,3	40,6	35,0	30,6	28,2	23,1	22,3
Ludwin	30,7	58,5	40,4	31,9	27,5	23,3	22,1	22,1
Puchaczów	37,3	59,5	44,7	35,9	28,4	24,8	13,6	9,8
Wyszków	40,1	51,6	41,2	40,7	29,7	27,8	23,9	18,8

Skup mleka

Badając skup mleka z 1 gospodarstwa (tab. 6) stwierdza się, że wynosił on średnio dla wszystkich badanych gospodarstw 2100 l, w tym w gospodarstwach z umowami 5281 l, zaś w gospodarstwach bez umów był ponad 3-krotnie niższy i wynosił 1566 l, co wynika głównie z małej liczebności pogłowia krów (tab. 3). W miarę wzrostu powierzchni gospodarstwa, skup mleka średnio z 1 gospodarstwa wyraźnie rośnie z 674,4 l w grupie I do 3914 l w grupie VI i spada w VII do 3161 l, z podobnymi tendencjami w gospodarstwach z umowami, jak i bez umów oraz w poszczególnych gminach. Potwierdzają to wyniki badań S. Stańko i współautorów⁶ przeprowadzone w gospodarstwach woj. łódzkiego i warszawskiego. Stwierdzono w nich m. in., że produkcja mleka jest ponad 2-krot-

⁶ S. Stańko: *Sprzedaz mleka w gospodarstwach chłopskich w województwie łódzkim i warszawskim*, „Więś Współczesna”, 1976, nr 1.

Tab. 6. Skup mleka w przeliczeniu na 1 gospodarstwo wg grup obszarowych (w litrach)

Milk purchase calculated for 1 farm by area groups (in liters)

Wyszczególnienie	Średnio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	2089	674	2087	2174	2357	2937	3914	3161
Gmina:								
Tarnogród	975	141	548	958	1065	1063	1723	720
Ludwin	2960	853	1890	2924	3807	4150	5724	4949
Puchaczów	3025	1177	2613	3300	3990	7194	3150	5124
Wyszaków	1911	563	2322	2741	3977	6036	6034	5101
w tym: z umowami wieloletnimi	5281	—	4447	5015	5593	5671	7509	6033
Gmina:								
Tarnogród	2825	—	1133	2623	3483	2166	6281	—
Ludwin	6261	—	4822	6054	6906	5847	7159	5861
Puchaczów	5467	—	4466	5438	5511	9283	1104	7067
Wyszaków	5439	—	4752	5672	5460	6077	8896	—
w tym: bez umów wieloletnich	1565	674	1729	1675	1662	2040	2715	1724
Gmina:								
Tarnogród	839	141	520	811	926	932	1358	720
Ludwin	2293	853	1708	2340	2962	3410	4596	3126
Puchaczów	2208	1177	2143	2509	2746	4269	517	3182
Wyszaków	1428	563	1901	2191	2679	5970	5080	5101

nie wyższa w gospodarstwach o powierzchni powyżej 10 ha w porównaniu z gospodarstwami do 3 ha użytków rolnych.

Średni skup mleka w przeliczeniu na 1 krowę kształtuje się na poziomie ok. 990 l (tab. 7) i ocenia się go jako bardzo niski w porównaniu chociażby ze średnim dla kraju, wynoszącym w r. 1974 — 1608 l.⁷ W gospodarstwach z umowami był natomiast stosunkowo wysoki — 1744 l od 1 krowy i ponad 2-krotnie wyższy niż w gospodarstwach bez umów.

W poszczególnych grupach obszarowych gospodarstw z umowami, jak i bez umów, a także w gminach nie spostrzega się wyraźnej tendencji do spadku bądź wzrostu skupu mleka od 1 krowy (tab. 1).

Średni skup mleka na 1 ha UR wynosił 340 l dla gospodarstw ogółem, w tym dla gospodarstw z umowami 687 l, bez umów — 265 l (tab. 8). W miarę wzrostu powierzchni gospodarstw skup mleka na 1 ha UR ma-

⁷ B. Stawiński: *Zadanie spółdzielni mleczarskiej w dalszym rozwoju chowu bydła mlecznego*, „Nowe Rolnictwo”, 1975, nr 4.

Tab. 7. Skup mleka w przeliczeniu na 1 krowę wg grup obszarowych (w litrach)
Milk purchase calculated for 1 cow by area groups (in liters)

Wyszczególnienie	Srednio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	990	870	1221	941	879	964	1234	948
Gmina:								
Tarnogród	393	199	299	415	396	349	574	205
Ludwin	1386	869	1213	1352	1480	1470	1745	1484
Puchaczów	1432	1151	1393	1387	1464	2055	1260	1863
Wyszków	1249	837	1460	1079	1340	1669	1609	1700
w tym: z umowami wieloletnimi	1744	—	1944	1685	1734	1565	1938	1919
Gmina:								
Tarnogród	896	—	566	848	1078	629	1674	—
Ludwin	1994	—	2109	2067	2125	1714	1968	1953
Puchaczów	1868	—	1786	1854	1782	2363	2455	1766
Wyszków	1855	—	2376	1890	1592	1519	1779	—
w tym: bez umów wieloletnich	798	870	1066	764	647	714	924	503
Gmina:								
Tarnogród	345	199	285	363	348	311	462	205
Ludwin	1186	869	1129	1158	1241	1329	1532	781
Puchaczów	1189	1151	1248	1154	1132	1472	282	2121
Wyszków	1068	837	1251	893	1045	1990	1524	1700

leje z 474 l w I grupie do 269 l w V grupie, następnie rośnie do 295 l w VI grupie i znowu spada do 192 l w VII grupie. Podobne tendencje w kształtowaniu się tego wskaźnika występują zarówno w gospodarstwach z umowami, jak i bez umów. Świadczy to o tym, że gospodarstwa o większej powierzchni UR i większym pogłowie krów osiągają znacznie wyższe wskaźniki sprzedaży mleka w przeliczeniu na 1 gospodarstwo, ale z kolei o mniejszej ich obsadzie na 100 ha UR nie osiągają takiego poziomu produkcji towarowej na 1 ha UR, jaki istnieje w gospodarstwach o mniejszej powierzchni.

Tab. 8. Skup mleka na 1 ha UR wg grup obszarowych (w litrach)
Milk purchase calculated for 1 ha of arable land by area groups (in liters)

Wyszczególnienie	Średnio	Grupy obszarowe						
		do 2,5	2,51—5,0	5,01—7,5	7,51—10,0	10,01—12,5	12,51—15,0	15,0
Gospodarstwa ogółem	339	473	536	346	272	269	295	191
Gmina:								
Tarnogród	126	82	121	149	122	100	135	45
Ludwin	436	508	503	459	438	376	423	283
Puchaczów	561	685	668	544	469	620	230	318
Wyszków	505	432	625	453	458	511	432	320
w tym: z umowami wieloletnimi	686	—	1096	794	649	504	558	352
Gmina:								
Tarnogród	356	—	235	407	399	206	500	—
Ludwin	680	—	1240	927	796	532	532	341
Puchaczów	825	—	1071	887	651	805	775	417
Wyszków	773	—	1239	920	624	489	635	—
w tym: bez umów wieloletnich	265	473	447	267	191	189	205	106
Gmina:								
Tarnogród	108	82	115	127	106	87	106	45
Ludwin	364	508	456	369	340	309	338	173
Puchaczów	444	685	557	415	322	365	38	208
Wyszków	428	432	515	363	310	552	364	320

WNIOSKI

1. Badaniami objęto ogółem 2177 gospodarstw, z tego 14,1% posiadało zawarte umowy wieloletnie na dostawę mleka. Stwierdzono dość znaczne rozdrobnienie badanych gospodarstw, gdyż ich znaczny udział — 30,4%, to gospodarstwa o powierzchni 5,0—7,5 ha, przy nieznacznym zróżnicowaniu w poszczególnych gminach.

2. Średnia wielkość stada bydła była dość niska i wynosiła 3,6 szt., a w miarę wzrostu powierzchni gospodarstwa wzrastała z 1 szt. w grupie I do 6,9 szt. w VII grupie. Podobnie kształtowała się wielkość stada krów i wynosiła średnio 2,1 szt. wzrastając od 0,8 szt. w I grupie do 3,3 szt. w VII grupie. Największą koncentracją stad bydła i krów charakteryzowała się gmina Tarnogród (średnio 4,7 szt. bydła, w tym 2,5 szt. krów), która jednocześnie posiadała gospodarstwa o najwyższej średniej powierzchni wynoszącej 7,75 ha, najniższą zaś gmina Wyszków (2,4 szt.

bydła, w tym 1,5 szt. krów) przy najniższej średniej powierzchni gospodarstwa — 3,79 ha.

3. Obsada na 100 ha UR wynosiła średnio 59,2 szt. bydła i 34,3 szt. krów i malała wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw z 71,1 szt. bydła i 33,6 szt. krów w grupie I do 41,6 szt. bydła i 20,2 szt. krów w VII grupie. W poszczególnych gminach tendencje w kształtowaniu się powyższych wskaźników były nieznacznie zróżnicowane.

4. Skup mleka z 1 gospodarstwa wynosił średnio 2100 l, przy czym w gospodarstwach o powierzchni powyżej 12,5 ha użytków rolnych był 6-krotnie wyższy w porównaniu z gospodarstwami do 2,5 ha. Natomiast w przeliczeniu na 1 ha UR skup mleka wynosił średnio 340 l i był niższy w gospodarstwach obszarowo większych w porównaniu z gospodarstwami o niższej powierzchni.

5. W wyniku porównania gospodarstw z umowami na dostawę mleka do gospodarstw bez umów stwierdza się, że:

a) gospodarstwa z umowami posiadały średnią wielkość stada bydła wyższą o 1,2 szt. i krów o 0,9 szt.,

b) obsada na 100 ha UR w gospodarstwach z umowami była wyższa o 3 szt. bydła i 5,1 szt. krów,

c) skup mleka w gospodarstwach z umowami był wyższy średnio z 1 gospodarstwa ponad 3-krotnie, a w przeliczeniu na 1 krowę i 1 ha UR ponad 2-krotnie.

РЕЗЮМЕ

Предметом исследований послужили 2177 единоличных хозяйств, расположенных в 4 административных единицах (гминах) центрально-восточной Польши.

В зависимости от площади сельскохозяйственных угодий все эти хозяйства были разделены на 7 групп (табл. 1). Кроме того, внутри этих групп были выделены хозяйства, заключившие многолетние договоры на поставку молока и не заключившие таковых договоров.

В результате проведенных исследований установлено, что по мере роста площади хозяйства возрастают размеры стад крупного рогатого скота и коров (табл. 2 и 3) и закупка молока в пересчете на 1 хозяйство (табл. 6). Зато поголовье крупного рогатого скота и коров на 100 га сельскохозяйственных угодий (табл. 4 и 5) и закупка молока на 1 га сельскохозяйственных угодий (табл. 8) уменьшаются. Зависимость между закупкой молока от 1 коровы и размерами хозяйства не обнаружена (табл. 7).

SUMMARY

The investigations were carried out on 2177 private farms localized in 4 administrative units (districts) of central-eastern Poland.

The total set of the farms examined was divided into 7 groups according to

their area of arable lands (Table 1). Within these groups the farms were again divided into those with long-term contracts for milk supply and those without such contracts.

As a result of the investigations it has been found that with the increase in the area of the farmland the size of herds of cattle and cows (Tables 2 and 3) and milk purchase per 1 farm (Table 6) increase. On the other hand, the stocks of cattle and cows per 100 ha of arable land (Tables 4 and 5) and milk supply per 1 ha of arable land (Table 8) both decrease. Milk production per 1 cow in relation to the area of the farm shows no clear tendency either to fall or to rise (Table 7).